

J. Sheridan Le Fanu

V temném zrcadle

VOLVOX GLOBATOR 2011

Joseph Sheridan Le Fanu:
V temném zrcadle
volvox globator 2011

V temném zrcadle

JOSEPH SHERIDAN LE FANU

přeložil František Bommer

Illustrations © Filip Kraus, 2011

ISBN 978-80-7207-799-1

ISBN 978-80-7207-998-8 (pdf)

ISBN 978-80-7207-997-1 (epub)

Zelený čaj

PŘEDMLUVA

NĚMECKÝ LÉKAŘ MARTIN HESSELIUS

Ačkoliv jsem byl pečlivě vzdělán v medicíně a chirurgii, nevykonával jsem nikdy praxi v žádném z těchto oborů. Přes to však mě jejich studium stále ještě velmi zajímá. Počestného povolání, jemuž jsem se právě začal věnovati, jsem se nevzdal ani z lenosti ani z rozmaru. Příčinou toho bylo velmi nepatrné škrábnutí, které jsem si způsobil pitevním nožem. Tato maličkost mě stála dva prsty, jež bylo nutno ihned amputovati, a ještě trapnější újmu na zdraví, neboť od té doby jsem se necítil nikdy zcela zdráv a sotva jsem kdy dovedl vydržeti celých dvanáct měsíců na jednom místě.

Za svého bloudění světem jsem se seznámil s dr. Martinem Hesseliem, který se toulal světem jako já, byl lékařem jako já a miloval svůj obor jako já. Ode mne se lišil v tom, že se toulal dobrovolně a že byl, když ne bohat v tom smyslu, jak bohatství oceňujeme v Anglii, tedy aspoň, jak říkávali naši předkové, v „dobrých poměrech“. Byl již stár, když jsem ho po prvé ušel. Věkový rozdíl mezi námi činil asi třiapadesát let.

V dr. Hesseliovi jsem našel svého učitele. Jeho vědění bylo ohromné a on dovedl podstatu každého případu pochopiti intuicí. Byl právě člověkem, který dovede naplniti mladého nadšence, jakým já jsem byl, úctou a radostí. Můj obdiv obstál ve zkoušce času a přežil i rozlukou smrti. Jsem si jist, že byl zcela oprávněn.

Téměř dvacet let jsem zastával funkci jeho lékařského sekretáře. Svěřil mé péči nesmírnou sbírku listinného materiálu, kterou jsem měl uspořádati, opatřiti indexem a dáti do vazby. O některých případech pojednával zvláštním způsobem. Psal totiž o nich dvěma rozličnými způsoby. Napřed popsal, co viděl a slyšel, jako by to asi učinil vzdělaný laik, a když tímto vyprávěcím slohem vylíčil siluetu chorého, rýsující se buď skrze dveře jeho vlastní předsíně proti dennímu světlu, anebo skrze bránu temna proti jeskyním smrti, vrátil se znovu k vypravování a přikročil k analýze,

diagnose a ilustraci případu v odborné terminologii své vědy a s veškerou mohutností a původností svého genia.

Tu a tam se mi zdá, že by některý případ dovedl pobaviti nebo poděsiti laického čtenáře, majícího zcela jiné zájmy než odborník. Proto jsem opsal v následujícím vypravování uvedenou historii, pozměniv nepatrně její znění a ovšem také jména. Vypráví ji dr. Hesselius. Našel jsem ji mezi obsáhlými záznamy případů, jež učinil asi před čtyřiašedesáti lety za své cesty po Anglii.

Historie jest uložena v řadě dopisů zaslaných profesoru Van Loovi z Leydenu, který byl jeho přítelem. Profesor nebyl lékařem, nýbrž chemikem, a rád četl historická, metafysická a lékařská pojednání, a kdysi napsal dokonce i divadelní hru.

Proto jest vypravování nutně napsáno tak, aby dovedlo zaujmouti neučeného čtenáře a má jako lékařský záznam poněkud menší cenu.

Memorandum připojené k dopisům nasvědčuje tomu, že byly po smrti profesorově roku 1819 vráceny dr. Hesseliovi. Některé z nich jsou psány anglicky, jiné francouzsky, největší část však německy. Přeložil jsem je věrně, ač jsem si vědom, že ne příliš půvabně, a přes to, že jsem tu a tam vynechal některá místa, nic jsem do nich nevložil.

1 / Dr. Hesselius vypravuje, jak se setkal s důstojným panem Jenningsem

Důstojný pan Jennings je vysoký a hubený. Je středního věku a obléká se s úhlednou, staromódní přesností přívržence ortodoxní církevní strany. Vystupuje ovšem poněkud okázale, ale nikterak strnule. Rysy jeho tváře nejsou sice pěkné, mají však pravidelný tvar a výraz nanejvýš laskavý, a také plachý.

Setkal jsem se s ním jednou večer u lady Mary Heydukové. Skromnost a dobráckost jeho vzezření dovede člověka úplně zaujmouti.

Společnost byla jen velmi malá a on zasahoval dosti příjemně do rozmluvy. Zdá se však, že mnohem raději poslouchá, než přispívá k hovoru. Ale pronese-li něco, je to vždy k věci a oděno do pěkného roucha. Lady Mary jest mu velmi nakloněna; patrně se s ním radí o mnohých věcech a pokládá ho za jednoho z nejšťastnějších a nejblaženějších lidí na světě. Ví o něm málo.

Důstojný pan Jennings je starý mládenec a má prý šedesát tisíc liber hotových peněz. Je dobročinný. Nesmírně rád vykonává své posvátné povolání, a přece, ačkoliv jinde je snesitelně zdrav, zdraví ho opustí velmi podivným způsobem, jakmile odjede do Warwickshire, aby se věnoval povinnostem svého posvátného úřadu. Tak to říká lady Mary.

Není pochyby, že zdraví pana Jenningsa se jaksi náhle a tajemně hroutí, často i tenkrát, když vykonává bohoslužby v pěkném starém kostele v Kenlis. Snad příčina toho vězí v srdci, snad v mozku. Stalo se však třikrát nebo čtyřikrát, nebo snad i častěji, že došel k jistému místu při bohoslužbě, najednou se zastavil a po chvíli mlčení, jsa zřejmě neschopen pokračovati, ponořil se do osamělé, tiché modlitby s očima a rukama pozdviženýma, a pak, smrtelně bled a vzrušen podivným zahanbením a zděšením, sestoupil dolů, chvěje

se na celém těle, a odešel do sakristie, opustiv svou obec věřících beze slova vysvětlení. To se přihodilo za nepřítomnosti jeho zástupce. Nyní, když odjíždí do Kenlis, vždy si s sebou vezme k ruce nějakého duchovního, který ho může ihned zastoupiti, když se náhle stane neschopným vykonávati úřad.

Když se takto pan Jennings zhroutí, odjíždí z vikářství a vrací se do Londýna, kde v jedné tmavé uličce u Piccadilly obývá velmi malý dům; lady Mary říká, že je potom zase zcela zdrav. Mám o tom o všem své vlastní mínění. Jsou ovšem různé stupně. Ostatně uvidíme.

Pan Jennings má vzezření dokonalého gentlemana. A přece lidé pozorují u něho cosi zvláštního. Působí dojmem trochu dvojakým. Přispívá k tomu jistě jedna věc, kterou si lidé podle mého mínění neuvědomují, anebo kterou snad zřetelně nepozorují. Ale já jsem si jí všiml téměř ihned. Pan Jennings má ve zvyku dívati se podél koberce, jako by jeho zraky sledovaly nějaký pohybující se předmět. Není to ovšem vždycky. Přihází se to jen občas. Ale stává se to dosti často, aby tento zvyk dodával jeho chování podivný ráz, a v pohledu, putujícím podél podlahy, jest cosi plachého i úzkostlivého zároveň.

Lékařský filosof, jak mě laskavě nazýváte, budující teorie na základě případů, jež si sám vyhledal a jež pozoruje a zkoumá s větším vynaložením času, a tudíž s přesností nekonečně větší než ta, s kterou pracuje průměrný praktik, upadá nevědomky do svého pozorovacího zvyku, který ho provází všude; činí svá pozorování, řekli by někteří lidé, drze, o všem, co se mu naskytne a co dává i nejmenší pravděpodobnost, že zkoumání bude odměněno úspěchem.

Poněkud bázlivý, avšak odměřený gentleman, s nímž jsem se po prvé setkal v onom malém večerním shromáždění, sliboval mi podobný úspěch. Moje pozorování byla ovšem mnohem obsažnější, ale všechno, co hraničí s čistou odborností, ponechávám si pro přísně vědeckou zprávu.

Snad mohu poznamenati, že mluvím-li zde o lékařské vědě, činím tak ve smyslu mnohem širším, než její obvyklý materiální ráz dovoluje, ale doufám, že se dočkám dne, kdy se jí bude rozuměti mnohem všeobecněji. Věřím, že celý přirozený svět jest jen konečným výrazem onoho nadpřirozeného světa, z něhož, a z něhož jedině, dostává svůj život. Věřím, že podstatou člověka je duch, že duch jest jakási organická látka, podstatně rozdílná od toho, co dnes jmenujeme hmotou, zrovna tak jako světlo nebo elektřina, že hmotné tělo je jenom jakýmsi rouchem a že tudíž smrt není přerušením existence živého člověka, nýbrž jen vyproštěním z přirozeného těla – kterýž proces se začíná ve chvíli zjevu, jemuž říkáme smrt, a dokonává se o několik dní později vzkříšením *k novému životu*.

Kdo uváží důsledky těchto základních vět, dovtípí se snad jejich praktického účinku na lékařskou vědu. Zde však není vhodné místo k rozvinutí důkazů a k rozpravě o následcích tohoto příliš obecně neuznávaného stavu věcí.

Poslouchaje svého návyku, pozoroval jsem pana Jenningse a myslím, že on přes všechnu mou opatrnost to vycítil, neboť jsem seznal, že mě rovněž pozoruje, a stejně opatrně. Když mne lady Mary náhodou oslovila mým jménem – jako dr. Hesselia – viděl jsem, že se na mne ostře zadíval a pak se na několik minut zamyslíl.

Když jsem pak rozmlouval s jistým pánem na opačném konci pokoje, povšiml jsem si, že se na mne dívá mnohem upřeněji a se zájmem, kterému jsem, myslím, rozuměl. Pak jsem viděl, že se chopil příležitosti k rozmluvě s lady Mary, a vycítil jsem, jak to obyčejně bývá, že moje osoba je předmětem vzdálených otázek a odpovědí.

Vysoký duchovní se zvolna ke mně přibližoval. A za malou chvíli jsme navázali rozmluvu. Když dva lidé, kteří rádi čtou a znají knihy i svět, protože hodně cestovali, přejí si spolu hovořiti, bylo by zvláštní, aby nenašli předmětu hovoru. Nebyla to náhoda, jež ho

ke mně přivedla a dala mu podnět k rozmluvě. Znal německy a četl mé „Essaye o metafysické medicíně“, jež více naznačují, než právě povídají.

Tento zdvořilý, ušlechtilý a plachý muž, nebo stručně řečeno, člověk přemítající a čtoucí, který se mezi námi pohyboval a s námi mluvil a přece nebyl úplně z nás, a kterého jsem měl v podezření, že vede život, jehož projevy a starosti dovedně skrývá, straně se neproniknutelně nejen světa, nýbrž i svých nejlepších přátel – přemítal opatrně v mysli, jak by měl podniknouti vůči mně jistý krok.

Pronikl jsem jeho ducha, aniž to vytušil; ale střehl jsem se, abych řekl něco, co by mohlo prozraditi jeho citlivé bdělosti mé podezřívavé myšlenky o jeho postavení anebo mé domněnky o tom, co se mnou zamýšlí.

Rozmlouvali jsme chvíli o zcela lhostejných věcech, on však nakonec řekl:

„Velmi mě zajímají některá vaše pojednání o tom, čemu říkáte metafysické lékařství – četl jsem je v německém textu asi před desíti nebo dvanácti lety – byla již přeložena?“

„Ne, jistě nebyla, jinak bych o tom věděl. Myslím, že by mne byli žádali o dovolení.“

„Před několika měsíci jsem žádal zdejší knihkupce, aby mi opatřili knihu v německém originále, ale říkají mi, že je rozebrána.“

„Ano, jest, a to již několik let. Ale jako autoru mi lichotí, že jste nezapomněl na tak malou knihu, ačkoliv,“ dodal jsem se smíchem, „deset nebo dvanáct let je značná doba, po kterou jste se bez ní obešel; domnívám se však, že jste se dal znovu do přemýšlení o tomto předmětu, anebo se nedávno něco stalo, co obnovilo váš zájem o ni.“

Při této poznámce, provázené pátravým pohledem, zmátly pana Jenningse náhlé rozpaky, zcela podobné těm, jež vhánějí krev do tváří mladé dámě a dávají jí na chvíli zvláštní výraz, řekli byste provinilý.

Pomohl jsem mu z nesnází tím, že jsem předstíral, jako bych to nebyl zpozoroval, a pokračuje dále, prohodil jsem: „Často se mi stává, že se mi takto vrací zájem o nějakou věc; některá kniha připomene jinou a často mi vrátí kořist, ztracenou po uplynutí dvaceti let. Ale záleží-li vám na tom, abyste dostal její výtisk, budu šťasten, budu-li vám moci jeden věnovati. Mám ještě dva nebo tři – a dovolíte-li, abych vám jeden daroval, bude to pro mne velikou ctí.“

„Jste opravdu velmi laskav,“ řekl, vzpamatovav se ihned; „již jsem pozbýval naděje – nevím, jak bych vám měl poděkovati.“

„Prosím, ani slovo již; věc je vskutku tak nepatrná, že jsem vám ji nabídl jen s pocitem ostýchavosti, a budete-li mi ještě děkovati, hodím ji v záchvatu skromnosti do ohně.“

Pan Jennings se zasmál. Tázal se, kde bydlím v Londýně a po krátkém hovoru o různých věcech odešel.